

CYNGOR SIR DDINBYCH
YMCHWILIAD LLIFOGYDD
BRIFFIO RHANDEILIAID : 1

Cyflwyniad

Mae Cyngor Sir Ddinbych, yn ei swyddogaeth fel yr Awdurdod Llifogydd Lleol Arweiniol, yn cynnal ymchwiliad i'r llifogydd a ddigwyddodd mewn nifer o leoliadau ledled Sir Ddinbych ar 26/27 Tachwedd 2012. Cynhelir yr ymchwiliadau dan Ddeddf Rheoli Llifogydd a Dŵr 2010. Mae'r Cyngor Sir yn gweithio mewn partneriaeth ag Asiantaeth yr Amgylchedd Cymru ac Awdurdod Cefnffyrdd Gogledd a Chanolbarth Cymru wrth gynnal yr ymchwiliadau hyn.

Pwrpas yr ymchwiliad yw canfod:

- Pam y digwyddodd y llifogydd
- Pa mor debygol yw cael llifogydd ar yr un raddfa eto
- A oes angen gweithredu i sicrhau bod y perygl llifogydd yn y sir yn cael ei reoli'n briodol yn y dyfodol

Mae copi o'r Cylch Gwaith manylach ar gael drwy wneud cais.

Disgwylir adroddiad yn nodi canlyniadau'r ymchwiliad ym mis Mai.

Cynnal yr Ymchwiliad

Mae'r Cyngor Sir wedi sefydlu Gweithgor Ymchwilio i'r Llifogydd i gynnal yr ymchwiliadau a llunio'r adroddiad terfynol. Cadeirydd y Gweithgor yw Rebecca Maxwell, Cyfarwyddwr Corfforaethol Uchelgais Economaidd a Chymunedol, ac mae'n cynnwys swyddogion o dimau llifogydd a phriffyrdd y Cyngor, Asiantaeth yr Amgylchedd Cymru a'r Awdurdod Cefnffyrdd.

Hefyd mae'r Cyngor Sir wedi comisiynu dau arbenigwr annibynnol, yr Athro Jean Venables a Clive Onions, i gynorthwyo â'r ymchwiliadau. Byddant yn canolbwyntio ar y llifogydd yng Nglasdir, Rhuthun, yn bennaf a byddant yn cynnal ymchwiliad annibynnol llawn i'r digwyddiadau yno. Byddant hefyd yn adolygu canfyddiadau ymchwiliadau yn y lleoliadau llifogydd eraill ac yn dilysu'r casgliadau a'r argymhellion. Argymhellwyd Jean a Clive i'r Cyngor Sir gan y Sefydliad Peiriannwyr Sifil, ac mae parch mawr atynt yn eu maes.

Yn ogystal â'r Gweithgor Ymchwilio i'r Llifogydd, nodwyd grŵp o randdeiliaid allweddol hefyd. Er na fydd yn bosibl cynnwys y rhanddeiliaid yn yr ymchwiliadau yn uniongyrchol, mae'r Cyngor wedi ymrwmo i sicrhau eu bod yn cael eu hysbysu am gynnydd yr ymchwiliadau a thynnu eu sylw at unrhyw faterion arwyddocaol wrth iddynt ddod i'r amlwg. Mae'r nodyn briffio hwn yn rhan o'r broses honno.

Y cynnydd hyd yma

Cyfarfu'r Gweithgor Ymchwilio i'r Llifogydd bum gwaith ers ei sefydlu ddechrau Ionawr. Un o'r tasgau cyntaf oedd casglu nifer o ddarnau o wybodaeth yn ymwneud â'r llifogydd yn Sir Ddinbych ar 26/27 Tachwedd 2012. Byddai'r Gweithgor yn gwerthfawrogi derbyn unrhyw ffotograffau, clipiau fideo neu wybodaeth arall gan lygad dystion, yn ogystal â gwybodaeth dechnegol. Mae croeso i chi ebostio'r wybodaeth i flood.investigations@sirddinbych.gov.uk

Mae'r Gweithgor wedi treulio amser yn cytuno ar feini prawf yr ymchwiliad hefyd, a nodi'r lleoliadau llifogydd perthnasol.

Roedd llawer o achosion o lifogydd ym mis Tachwedd ac ni fyddai'n ddichonadwy ymchwilio i bob digwyddiad. Dyma'r meini prawf y cytunwyd arnynt gan y Gweithgor:

- Un neu ragor o gartrefi wedi dioddef llifogydd yn y cartref
- Yr effaith ar y seilwaith hanfodol bwysig, er enghraifft, y rhwydwaith priffyrdd neu'r gyfleustodau
- Digwyddiad 'o drwch blewyn' o ran y naill neu'r llall o'r uchod

Mae'r Gweithgor hefyd yn ystyried cyngor ynghylch a ddylid cynnwys llifogydd ar ardaloedd sylweddol o dir amaethyddol, ac os felly, beth ddylid ei ddefnyddio fel y trothwy ar gyfer hyn.

Yn sgîl defnyddio'r meini prawf cytunedig mae'r Gweithgor wedi dechrau ymchwiliadau i'r llifogydd yn y lleoliadau isod:

- Rhuddlan
- Llanelwy, yn cynnwys eiddo ar hyd Ffordd Dinbych Isaf
- Brwcws
- Gellifor
- Llanynys
- Llanbedr DC
- Park Place / Stryd Mwrog, Rhuthun
- Glasdir, Rhuthun
- Corwen
- Loggerheads

Mae asesiad wedi dechrau i asesu a ddylid ymchwilio i lifogydd ar dir amaethyddol ger Bodelwyddan. Nid yw'n anarferol i leoliadau llifogydd gael eu nodi beth amser ar ôl i'r llifogydd ddigwydd. Gellir hysbysu'r Tîm Ymchwilio i'r Llifogydd am unrhyw leoliadau ychwanegol potensial trwy'r cyfeiriad e-bost uchod.

Mae'r Gweithgor wedi cytuno hefyd sut y bydd yr ymchwiliadau ar gyfer y lleoliadau ac eithrio Glasdir yn cael eu cynnal. Dilynnir proses pedair cam, fel a ganlyn:

- Cam 1:** Casglu gwybodaeth
- Cam 2:** Ymgynghoriad cyhoeddus
- Cam 3:** Dadansoddi ac argymhellion
- Cam 4:** Cyhoeddi'r adroddiad

Mae mwyafrif yr ymchwiliadau rhwng Cam 1 a Cham 2 ar hyn o bryd. Cynhaliwyd sesiynau galw heibio yn Llanelwy, Rhuddlan a Glasdir i rannu canfyddiadau cynnar yr ymchwiliadau hynny, a cheisio barn y trigolion yr effeithwyd arnynt. Rydym yn parhau i ystyried y broses ymynghoriad cyhoeddus yn y lleoliadau llifogydd ar raddfa lai, ond mae'n debygol y bydd hyn ar sail un i un.

Canfyddiadau Cynnar

Mae dadansoddiad y patrwm glawiad ac amodau'r tywydd, ynghyd â chyflwr blaenorol y tir o gwmpas 26/27 Tachwedd 2012 yn awgrymu bod hwn yn ddigwyddiad llifogydd mwy anarferol. Roedd lefelau'r afon ar 26/27 Tachwedd ymysg yr uchaf a gofnodwyd erioed, ac yn agos iawn at y lefelau a welwyd yn 2000 pan fu llifogydd sylweddol yn Rhuthun. Mae'r glaw cyson ar y cyd â lefelau uchel yr afon a'r tir a oedd eisoes yn dirlawn yn dilyn glaw trwm blaenorol cyn 26/27 Tachwedd yn pwyntio at gyfradd risg llifogydd sy'n agos at 1:200.

Mae'r ffactorau cyfrannol ymhob lleoliad yn parhau i gael eu dadansoddi, ond yn gyffredinol ymddengys bod cyfaint y dŵr yn fwy na gallu'r afonydd i ymdopi ag ef, gan arwain at orlifo glannau a mynd dros amddiffynfeydd rhag llifogydd. Bydd ffactorau penodol yn berthnasol i bob lleoliad, ac mae'r rhain yn cael eu hymchwilio yn fanwl ar hyn o bryd er mwyn caniatáu llunio adroddiadau ac argymhellion unigol.

Ymddengys bod yr ymchwiliad yn dangos y dylid disystyru dau o'r achosion a awgrymwyd:

- Cadarnhaodd Dŵr Cymru/Welsh Water na wnaeth ryddhau dŵr o gronfeydd dŵr Llyn Aled a Llyn Aled Isaf
- Dengys cofnodion lefelau'r afon nad y llanw oedd achos y llifogydd yn Rhuddlan a Llanelwy

Gweithredoedd Interim

Rhagwelir y bydd yn cymryd tri mis i gwblhau'r ymchwiliadau. Yn ogystal ag ymchwilio i'r hyn a achosodd y llifogydd ymhob lleoliad, mae'r Gweithgor wedi bod yn ystyried a ellir cyflwyno camau gweithredu interim i leihau'r perygl llifogydd.

Gweithredwyd fel a ganlyn hyd yma:

Glasdir:

Tynnwyd y sgriniau diogelwch o'r naill ben i'r tanffos 5 adran a sefydlwyd gweithdrefn wirio rhagweithiol os ceir rhybudd llifogydd. Mae gosod mesurydd dros dro ar sianel y tanffos yn cael ei ystyried hefyd.

Brwcws:

Rhoddyd cyfarwyddyd i osod falfiau gwrth-lifogydd nad ydynt yn caniatáu i'r dŵr ddychwelyd ar y draeniau sy'n cludo'r dŵr arwyneb i'r brif afon.

Rhuthun:

Rhodddwyd cyfarwyddyd i osod falfiau gwrth-lifogydd nad ydynt yn caniatáu i'r dŵr ddychwelyd ar sianel lleddfdu llifogydd Stryd Mwrog. Mae'r union fanyleb yn cael ei chytuno ar hyn o bryd. Mae'r man isel yn y bwnd llifogydd yng Nghae Ddôl wedi ei lenwi. Mae arolwg yn cael ei gynnal ar amddiffynfeydd anffurfiol rhag llifogydd ym Maes Ffynnon er mwyn caniatáu cyflawni rhestr lawn o waith atgyweirio.

Y Camau Nesaf

Trefnwyd cynnal cyfarfod nesaf y Gweithgor Ymchwilio i'r Llifogydd ar 27 Chwefror. Bydd y cyfarfod yn canolbwyntio ar adolygu'r holl ganfyddiadau ar gyfer yr holl lleoliadau llifogydd, cytuno ar y broses ymgynghoriad cyhoeddus ar gyfer y lleoliadau sy'n weddill a dechrau ystyried datrysiadau ac argymhellion posibl. Bydd y swyddogion yn parhau i gasglu a dadansoddi gwybodaeth yn y cyfamser.

Cynhelir cyfarfod cyntaf â'r Athro Jean Venables a Clive Onions yr wythnos hon hefyd. Pwrpas y cyfarfod fydd rhannu'r wybodaeth a gasglwyd hyd yma, deall pa wybodaeth ychwanegol a allai fod yn ofynnol a chytuno sut fydd y Gweithgor yn rhoi cymorth i'r ymchwilwyr annibynnol. Mae trefniadau ar y gweill i Jean a Clive gyfarfod â thrigolion Glasdir hefyd.

Bydd papur Briffio Rhanddeiliaid arall yn cael ei gyhoeddi yn fuan ar ôl cyfarfod nesaf y Gweithgor ar 27 Chwefror. Gobeithir y gellir darparu crynodeb o'r hyn sy'n ymddangos fel ffactorau cyfrannol ymhob lleoliad ynddo, ynghyd â manylion sut y bwriedir cynnal y cam ymgynghoriad cyhoeddus.

Rebecca Maxwell

Cyfarwyddwr Corfforaethol : Uchelgais Economaidd a Chymunedol

11 Chwefror 2013